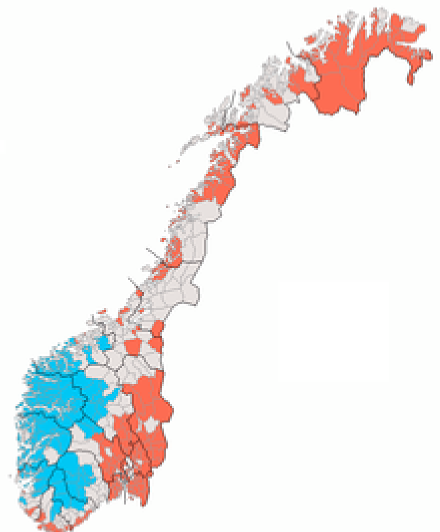
Wikipédia

Nynorsk nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **nynorsk** (szó szerint „újnorvég”) egyike azon két hivatalos nyelvnek, amelyek együttesen alkotják a norvég írásos nyelvet. A másik nyelv a bokmål.[1] 1929 előtt a nynorsk neve *landsmål* volt. A landsmål hivatalos formája lett a norvég írásnak az úgynevezett „Jamstellingsvedtaket” által, határozat amelyet a Storting 1885-ben hozott. A nynorsk alternatívája lett a riksmål-nak, amelynek írott formája majdnem azonos volt a dán nyelvvel. A landsmål neve, a Storting 1929-ben hozott újabb határozta szerint nynorsk lett. Még ma sem létezik egységes „nemzeti norvég”.

Újnorvég nyelv	
Nynorsk	
Nyelvcsalád	Indoeurópai nyelvcsalád Germán nyelvek északi germán nyelvek nyugati skandináv csoport
Írásrendszer	latin ábécé
Nyelvkódok	
ISO 639-1	`nn`
ISO 639-2	`nno`
ISO 639-3	`nno (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=nno)`

A községek nyelvi eloszlása:

bokmål

nynorsk

semleges

A Wikimédia Commons tartalmaz

Tartalomjegyzék

Története

A nynorsk, mint írott nyelv, a 19. század közepétől fejlődött ki. Nyelvpolitikai szempontból ebben az időben szükségessé vált a norvég nyelv státuszának helyreállítása, mivel a dán-norvég unió időszaka alatt csak a dán írást használták. Ivar Aasen nyelvész tézise az volt, hogy egy valódi norvég nyelv fennmaradt a falusi környezetben. A hegyvidéki táj korlátozta a kommunikációt és ellensúlyozta a különböző régiók közötti nyelvi hatásokat. Aasen szerette volna tanulmányozni a nyelvet az egész országban és ezért sok és hosszú vándorlást tett, melynek során feljegyezte a népnyelvet.

Négy év kutatás után Ivar Aasen 1848-ban kiadta a *Det norske Folkesprogs Grammatik* (A norvég népnyelv nyelvtana) című könyvét. Ezt követte 1850-ben az *Ordbog over det norske Folkesprog* (A norvég népnyelv szótára), majd 1853-ban a

Prøver af Landsmaalet i Norge (Norvég terepi tesztek) című könyve amelyben szerepelt Aasen javaslata egy új norvég nyelvű írott nyelvre, mint egy rekonstruáló kompromisszum főleg a nyugat-norvég (Vestlandet) nyelvjárások között.

Nynorsk témájú médiaállományokat.

Norvégiában érdeklődés mutatkozott a nemzeti kultúra fejlesztésében, például Edvard Grieg népzene-inspirált kompozícióijaival, valamint Henrik Ibsen és Bjørnstjerne Bjørnson munkájával, amelyek fontos szerepet játszottak a norvég irodalom kialakulásában. 1907 előtt azonban a legtöbb írott mű a dán helyesírást követte.

Ivar Aasen, a nynorsk atyja

1869-ben elfogadták a svéd Å betűt mint alternatív írását az AA (ó) hangnak, s ez 1938-ban kötelezővé vált.

1885-ben a nynorsk/landsmål egyenjogú lesz a dán-norvég riksmål nyelvvel Norvégiában. A Biblia már 1889-ben megjelent nynorsk nyelven, 15 évvel korábban mint bokmål írással.

1907-ben, röviddel a Svédországtól való függetlenné válás után (1905. június 7.), megreformálták a bokmålt norvég írásmódra, a dán helyesírás helyett, és 1929-ben fogadták el a jelenlegi semleges neveket „bokmål” illetve „nynorsk”.

Az 1938-as nyelvújítás következtében szükségesé vált az összes tankönyvek kicserélése, így a helyi önkormányzatok úgy döntöttek, hogy már 1943-ban a diákok egyharmada részesült nynorsk nyelvű oktatásban.

A norvég állam nyelvpolitika célja 1910-től az volt, hogy a két nyelvváltozat megközelítse egymást egy úgynevezett *samnorsk* nyelvben Moltke Moe kezdeményezése szerint. Ez azonban erős ellenállást váltott ki különösen a bokmål-pártiak részéről, komoly konfliktusokkal különösen az 1950-es és 1960-as években. A konfliktusok csökkentésére hozták létre az 1960-as években az úgynevezett ”Nyelvi béke bizottságot”. 2002 óta a koordinációs kampány hivatalosan befejeződött és semmilyen kísérlet nem történt arra, hogy politikai úton egyesítse a két fajta írást.

A norvég nyelvi konfliktus idején egyes csoportok arra törekedtek hogy még jobban kiemeljék a nyelvformák egyediségét. Egyesek a „høgnorsk”, a jelenlegi nynorsk-nál konzervatívabb forma hívei, míg mások inkább egy konzervatív bokmål ”riksmål” mellett szállnak síkra. A nynorsk „nyelv-tisztább” mint a dialektusok, amelyekben gyakran fordulnak elő dán és német elemek.

A nynorsk jelenlegi helyzete

A „Norvég nyelvtanács” becslése szerint a lakosság 10-12 százaléka tekinti a nynorsk-ot írott nyelvének. Legtöbben Nyugat-Norvégiában vannak, Rogaland megyében (Stavanger és Haugesund kivételével), Hordaland megyében (Bergen kivételével), Sogn og Fjordane megyében és Møre og Romsdal megyében. A nynorsk még eléggé elterjedt Aust-Agder megye központi részein valamint Buskerud, Oppland és Telemark megyékben.

Nyugat-Norvégiában a nynorsk nyelvet használók aránya 45,2 százalék, Norvégia többi részén pedig 2,7 százalék volt 2003-ban (kivétel Sogn og Fjordane megye 99,8 százalék nynorsk használóval). Az arány a 20. század második felében visszaesett. A norvég katonakötelesek 10-11 százaléka adja meg írott nyelvének és a lakosság 11 százaléka használ nynorsk nyelvű nyomtatványt az adóbevallásánál. A tömegtájékoztatási eszközök hatással vannak a helyi nyelvformák hátrányára és a médiában uralkodó nyelvek előnyére.

A 2002-es évben a norvég önkormányzatok 27 százalékának adminisztratív írásnyelve a nynorsk, míg 37 százalékuknak a bokmål volt. A fennmaradó 36 százalék nem választotta az egyik nyelvet a másik előtt. Minden önkormányzat dönti el, hogy az írott nyelvek közül melyik lesz az adminisztráció hivatalos nyelve. A kliensek mindig jogosultak arra, hogy bármelyik nyelven forduljanak hatósághoz. Az iskolákban mindkét nyelvet tanítják. Az oktatásban preferált nyelvet „fő nyelvnek", a másikat pedig „mellék nyelvnek" nevezik. Az általános iskolában tanuló diákok 14,7 százaléka nynorsk-ot adta meg mint írott nyelvét, s ezek legtöbbje Nyugat-Norvégiából való. A tanulók között néha ellenállás van a nynorsk-kal szemben, és mint más országokban is, nagyobb ösztönzést jelenthet a városok nyelve karrier és társadalmi szempontból, a vidéki nyelvekkel szemben.

A 2000-ben kiadott 4549 nyomtatott könyvnek (könyv és egyéb forma) 8 százaléka volt nynorsk és 92 százaléka bokmål nyelven. A norvég újságok 6 százaléka jelenik meg csak nynorsk és 5 százaléka mindkét nyelven. Egyes újságok, mint például Aftenposten és Verdens Gang tiltják a nynorsk nyelvet szerkesztői szövegben.

Nevének eredete

A „nynorsk" nevet használják a beszélt nyelvre ami a középkor közepén alakult ki nyelvtani egyszerűsítésekkel, vagyis mint ellentétet az „ó norvég" (gammalnorsk) nyelvvel amelyik sokkal egységesebb volt mint a mai nynorsk dialektusok. Ezek az egyszerűsítések voltak az okai a későbbiekben kialakult dialektusok többségének. A 17. században a norvég írott nyelvet nem használták, de a helyi dialektusokban megőrizték, ott ahol az uralkodó osztály dánja nem dominált.

Jellemzői

A nynorsk lényegében nyugat-skandináv dialektuson alapul. Abban különbözik a kelet-skandinávtól, hogy lényegesen több ó-skandináv kettőshangzót tartott meg (akárcsak a feröeri és az izlandi), ott ahol a kifejlesztett magánhangzót. (például „stein" vs „sten" (kő), „braut" vs „bröt (eltört), „skein" vs „sken" (ragyogás). Egy másik különbség az „u" és a kelet-skandináv „o", mint például a „ku" és „bru" illetve „ko" és „bro" (tehén és híd).

A szótári nynorsk, mint a „nynorsk ordliste" (nynorsk szótár), kétféle szóalakot ismertet: főformát és mellékformát. A fő formát a nyomtatványokban, az iskolai tankönyvekben és az önkormányzat, megyei önkormányzat és az állam közigazgatásában való használatra szánják. A mellékformák tökéletesen elfogadhatónak tekinthetők minden más típusú felhasználónak, mint például diákoknak. Vannak olyan szavak amelyek két vagy több egyenlő fő formával fejezhetők ki. Példaként említhető a többesszám első személy névmása „vi" és „me" (mi) két formája.

Nynorsk mint beszélt nyelv

A nynorsk elsősorban írásos nyelvformának nevezik, és a bokmål-lal ellentétben kevesen korrigálják a beszédjüket a nynorsk normának megfelelően (bár néhány dialektus nagyon közel van). Az 1970-es években a norvég nyelvi elgondolást így foglalták össze: „Beszélj tájszólásban - írj új-norvégül! ". A nynorsk nem képvisel egy dialektust hanem egy kompromisszumot. A beszélt nynorsk-ot használnak az NRK rádió- és televíziócsatornáiban a hírműsorokban. Néhány színház, mint például a Det norske teatret Oslóban, a színdarabokat nynorsk nyelven adja elő. A különleges dialektusokkal rendelkező színészek használhatják a nynorsk nyelvet. Más országokkal ellentétben a norvég dialektusok magasabb státuszúak a közéletben, és hivatalosan is használhatók.

Nynorsk írók

- Olav Duun
- Kjartan Fløgstad
- Jon Fosse
- Arne Garborg
- Frode Grytten
- Olav H. Hauge
- Halldis Moren Vesaas
- Tarjei Vesaas

Halldis Moren Vesaas

Jegyzetek

1. Egy ország, egy nyelv, kétféle írott nyelv – a nynorsk és bokmål (http://tudomanyon.hu/norvegia-ketfele-irott-nyelve-bokmal-nynorsk-landsmal-riksmal/)

Fordítás

Ez a szócikk részben vagy egészben a *nynorska* című svéd Wikipédia-szócikk fordításán alapul. Az eredeti cikk szerkesztőit annak laptörténete sorolja fel.